

Позиції сторін щодо дій, які необхідно здійснити для вирішення земельного питання

Заходи	Регіональна влада	Місцева влада	Меджліс кримсько-татарського народу	Організації, що представляють інтереси російськомовних виборців
Усунення диспропорцій в забезпеченні землею	+		+	
Резервування земель для кримських татар	+		+	
Паритетний розподіл земельних ділянок між представниками різних національностей				+
Мораторій на виділення ділянок до припинення їх самозахоплення		+		+
Необхідність проведення альтернативних, аналогічних кримсько-татарським акцій протесту				+
Припинення незаконних дій з боку правоохоронних органів		+		+
Створення генеральних планів населених пунктів, визначення їх меж, проведення інших процедур, передбачених земельним кадастром	+	+	+	+
Введення кримінальної відповідальності за самозахоплення земель	+	+		+
Ревізія і вилучення не використовуваних ділянок землі	+	+		
Передача місцевим радам земель, що знаходяться у веденні центральних відомств і установ	+	+		
Необхідність фінансування з боку держави робіт по інвентаризації та створенню земельного кадастру	+	+		

Затягування з вирішенням цих питань веде до подальшого зростання кількості самозахоплень та їх учасників і посилення протидії цим акціям з боку російськомовного населення й політичних сил, що захищають його інтереси.

Першочергові заходи, за допомоги яких можна стабілізувати ситуацію на ринку землі в АР Крим, представлені в таблиці.

Висновки. Стратегічною метою земельного реформування має стати формування ринку землі. Соціалістичне ставлення до землі як до національного багатства виключає ринкове регулювання земельних відносин. Проте воно могло б розв'язати багато проблем без їх політизації і національного протистояння. Спроби адміністративними методами «правильно» регулювати ринок землі неминуче збільшує в сучасних умовах поле для зловживань влади і корупції.

Відсутність економічної регламентації земельних відносин стримує вирішення цілого ряду інших економічних проблем, пов'язаних з інвестиційною привабливістю регіону, розвитком іпотеки, банківського кредитування і страхової діяльності.

Загальним напрямом процесу вирішення земельної проблеми в АР Крим має бути формування законного і прозорого вторинного ринку землі.

Список літератури

1. Ганжа А. Полуостров Фавел // «МК» в Україні. — 2007. — №43. — С. 10—11.
2. Гервасій Н. Прокуратура Автономної Республіки Крим // Кримська правда. — 2006. — №129 (19 лип.) — С. 4—6.
3. Щоденна всеукраїнська газета. — 2006. — № 138 (16 серп.).
4. Черемисина С.Г. Развитие виноградо-винодельческого производства Крыма. — К.: ННЦ ИАЕ. — 2006. — 489 с.
5. <http://www.dengi-ua.com>
6. <http://www.myland.org.ua>

УДК:332.64 (477)

В.І. Сафонова,
к. е. н., доцент, докторант,
Національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НАПЕРЕДОДНІ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Цивілізований ринок землі об'єктивно необхідний, оскільки тіньовий ринок землі дедалі ширше охоплює ринковий простір. Однак, перш ніж прода-

ти, необхідно підготувати землевпорядну документацію, зареєструвати об'єкт купівлі-продажу в БТІ Міністерства юстиції, одержати дозвіл у Міністер-

стві охорони природи, постанову місцевої ради і т. д. У Криму на тіншовому ринку користуються попитом землі сільськогосподарського призначення в рекреаційній зоні. Вони особливо цінні, тому, очевидно, і є об'єктом масових самозахоплень. Саме в цьому криється одна із причин конфліктів між репатріантами, що повернулися, кримськими татарами й місцевою владою.

П.І. Гайдуцький у книзі «Аграрна реформа в Україні» справедливо відзначає, що «ринкова ціна на земельні ділянки сільськогосподарського призначення буде формуватися при купівлі—продажу їх у силу зростання платоспроможності населення й співвідношення попиту та пропозиції. Стартовою ціною може виступати експертна грошова оцінка, що була розроблена стосовно до методики, затвердженої Кабінетом Міністрів України 11 жовтня 2002 р. У період відсутності експертної оцінки може використовуватися нормативна грошова оцінка, проведена в 1995 р. з урахуванням індексації» [1, с. 135-136]. Середня нормативна ціна землі в Україні коливається від 1,4 до 2,4 тис. дол. США.

У книзі «Методичні основи грошової оцінки земель в Україні» Ю.Ф. Дехтеренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеху [2] наводять нормативну грошову оцінку по областях України за 2001 р. Їх середня нормативна ціна наближена до цих показників.

В економічній літературі знаходимо критичні зауваження, що нормативна ціна землі не відображає ні врожайності зернових культур, ні ґрунтовий бонітет, не відповідає кліматичним особливостям різних зон України.

Метою статті є визначення можливої ринкової ціни земель сільськогосподарського призначення після скасування мораторію на купівлю-продаж. Для цього слід виявити, чи відображає нормативна грошова оцінка землі існуючу об'єктивну різницю в врожайності, ґрунтові й кліматичні умови по областях України; обґрунтувати уточнену методику грошової оцінки землі не по врожайності зернових культур (відповідно до типової методики), а за вартістю всієї продукції, одержаної з посівної площі; передбачити (на прикладі АР Крим) можливе формування ціни на ринку земель сільськогосподарського призначення.

П.І. Гайдуцький і ряд авторів виділили три регіони України стосовно грошової оцінки сільськогосподарських угідь: Степ (8881 грн); Лісостеп (9361 грн); Полісся (7020 грн), відповідно до методики Кабінету Міністрів України [2]. В основу розрахунків грошової оцінки покладено нормативні показники врожайності (1990 р.) і технологічні карти виробництва зернових культур (1986- 1990 рр.). Результати розрахунків проіндексовано у зв'язку із змінами за станом на 2005 р.

З огляду на це розбіжності грошової оцінки землі в кожній області України повинні базуватися на врожайності зернових культур, що об'єктивно відображає відмінність у родючості ґрунтів (відсоток гумусу в ґрунті, вміст азоту, фосфору, калію, гумусовий обрій і т.д.) та кліматичних особливостях (кількість опадів, середньорічна температура за вегетаційний період, гідротермічний коефіцієнт як співвідношення між опадами і сумою температур в області тощо). Однак наведені дані не відповідають саме цим положенням.

На перше місце за грошовою оцінкою землі поставлено АР Крим. Однак ні за вмістом гумусу в ґрунті, ні за середньорічною кількістю опадів, що випали (це зона критичного землеробства), і, звичайно, за середньою врожайністю зернових культур республіка не є кращою серед областей України. Зробимо ранжування областей України за грошовою оцінкою землі й розглянемо кореляційний взаємозв'язок між показниками (табл. 1).

Коефіцієнт кореляції між грошовою оцінкою землі й врожайністю зернових культур у різних областях України та Автономній Республіці Крим дорівнював лише 0,214135.

Залежність грошової оцінки ріллі (D) від врожайності зернових культур (Y) визначається формулою:

$$D = -20,873Y + 12291,$$

де D — грошова оцінка ріллі, грн; Y — середня врожайність зернових культур. Рівень значимості регресії $\alpha = 0,0558$.

Як видно, на грошову оцінку землі негативно впливає підвищення врожайності (що в принципі неправильно) і дуже слабо кореляційно з нею зв'язане.

Між нормативною грошовою оцінкою землі та ґрунтовою родючістю по областях України коефіцієнт парної кореляції дорівнює 0,103127, а між грошовою оцінкою землі й гідротермічним коефіцієнтом, що відображає кліматичні особливості областей України, — 0,274135.

Таким чином, у 2005 р. врожайність зернових культур, родючість ґрунтів і кліматичні умови не відповідали нормативній грошовій оцінці землі. Що вплинуло на цю невідповідність: так звана «індексація» грошової оцінки землі або те, що за минулі десять років (періоду входження в ринкову економіку) істотно змінилися виробничі витрати (а в основу нормативних виробничих витрат було покладено витрати, взяті з технологічних карт 1986—1990 рр.)?

Ю.Ф. Дехтеренко, М.Г. Лихогруд та ін. наводять нормативну грошову оцінку по областях України за 2001 р. [4]. Доповнимо ці дані статистичною інформацією про врожайність зернових культур по областях України за 2001 р., кількість атмосферних опадів і показниками родючості ґрунтів і аналогічно проаналізуємо їх.

Коефіцієнт кореляції між грошовою оцінкою землі й урожайністю зернових культур у різних областях України дорівнював 0,38 (а в 2005 р. — 0,214135).

Не підтверджується залежність між вмістом гумусу в ґрунті та грошовою оцінкою землі. Так, коефіцієнт кореляції між грошовою оцінкою ріллі й вмістом гумусу становив тільки 0,27 (а в 2005 р. — 0,103127). Не виявлено залежності між грошовою оцінкою землі та кліматичними факторами. Так, коефіцієнт кореляції між нормативною грошовою оцінкою ріллі й середньою температурою вегетаційного періоду зернових у різних регіонах України дорівнював 0,18; між грошовою оцінкою ріллі й сумою річних опадів — 0,25. Недостатня залежність грошової оцінки ріллі від річної суми опадів — коефіцієнт кореляції $R = 0,251$.

Зіставлення коефіцієнтів кореляції за 2001 і 2005 роки свідчить про зниження рівня залежності між нормативною грошовою оцінкою землі й показниками врожайності зернових культур, родючістю ґрунту та кліматичними особливостями областей. Очевидне значення для цього мають не тільки зміни у виробничих витратах, а й так звані «поправочні коефіцієнти», які дедалі більше відокремлюють

нормативну грошову оцінку землі від факторів, які її спричиняють.

Офіційна методика грошової оцінки земель, прийнята у 1995 р., широко використовується в податковій системі України й для інших процедур, коли потрібна нормативна грошова оцінка землі. Однак варто враховувати, що в основу розрахунків за цією методикою покладено врожайність зернових культур 1990 р. і виробничі витрати по технологічних картах 1986—1990 рр.

Вважаємо, що грошову оцінку землі слід розраховувати по всій сукупності сільськогосподарських культур (зернові, технічні, кормові й т.д.). Тому варто брати величину всієї посівної площі.

Алгоритм розрахунку грошової оцінки землі за обсягом валового виробництва продукції рослинництва простий, а інформація є у всіх статистичних довідниках.

Для оцінки землі замість урожайності сільськогосподарських культур доцільно використовувати обсяг валового виробництва продукції рослинництва в єдиних порівнянних цінах, застосовувати фактичну рентабельність виробництва, щоб показати співвідношення між величиною одержаного прибутку й виробничих витрат (які невпинно зростають).

Таблиця 1

Порівняльна грошова оцінка землі, врожайність зернових культур, вміст гумусу та кліматичні особливості областей України, 2005 р.

№ п/п	Адміністративні регіони—області	Грошова оцінка, грн/га	Урожайність зернових, ц/га	Вміст гумусу, %	Середня температура за 6 міс. °С	Опади, мм	Гідро-термічний коефіцієнт
1	АР Крим	11943	21,2	2,5	17,9	340	0,189
2	Черкаська	11297	33,8	4,0	15,3	519	0,339
3	Вінницька	10205	27,4	2,2	14,7	544	0,370
4	Чернівецька	9890	25,8	2,7	15,2	624	0,410
5	Херсонська	9848	22,1	3,0	18,0	354	0,196
6	Хмельницька	9813	22,2	3,5	14,7	665	0,452
7	Донецька	9405	24,7	5,0	16,9	478	0,283
8	Полтавська	9525	31,3	5,5	16,9	485	0,287
9	Київська	9271	34,2	2,4	15,4	610	0,396
10	Запорізька	9128	23,5	3,8	17,6	443	0,251
11	Кіровоградська	8674	29,0	5,8	16,3	474	0,291
12	Дніпропетровська	8662	28,5	3,6	17,3	477	0,275
13	Тернопільська	8741	23,6	3,4	14,5	590	0,406
14	Харківська	8556	29,7	5,5	15,9	528	0,332
15	Ровенська	8322	22,1	2,6	14,6	551	0,377
16	Одеська	8125	23,4	3,6	17,2	374	0,217
17	Волинська	7974	24,1	2,1	14,6	553	0,378
18	Сумська	7706	21,2	4,2	15,0	540	0,360
19	Івано-Франківська	7678	25,8	3,0	14,8	603	0,407
20	Миколаївська	7348	20,8	4,0	18,0	422	0,234
21	Закарпатська	6996	23,4	3,6	16,9	752	0,445
22	Львівська	6860	25,4	2,2	14,8	678	0,458
23	Луганська	6774	23,4	4,2	17,1	419	0,245
24	Чернігівська	6573	31,8	2,0	15,1	539	0,357
25	Житомирська	6244	20,5	2,2	14,6	570	0,390

* Джерело: [2] з доповненням автора

Нормативна вартість дорівнює величині виробничих витрат, збільшених на 30 % від фактичного рівня рентабельності. Різниця між вартістю й нормативною вартістю визначить диференціальну ренту. Додавши величину абсолютної ренти одержимо загальну ренту, яку капіталізуємо на строк 33 роки, й одержуємо грошову оцінку одного гектара посівної площі.

Виходячи з цих умов, грошова оцінка буде відображати всю сукупність вироблених на землі сільськогосподарських культур, а не тільки зернових. Приклад розрахунку грошової оцінки землі України наведено у табл. 2.

Аналіз даних таблиці 2 свідчить про зменшення посівної площі в Україні за 15 років на 6,4 млн га, неповне використання головного національного багатства — землі; збільшення виробничих витрат у розрахунку на 1 га, які відображають тенденцію до підвищення цін на пально-мастильні й інші матеріали; зниження врожайності культур; зменшення диференціальної ренти та економічної ефективності рослинництва; значне зниження грошової оцінки землі, зайнятої посівами, в останні 15 років.

Таким чином, запропонована методика дозволяє дати оцінку сучасним процесам у сільському господарстві, стану використання землі. Зважаючи на це, для аналізу використання землі й реальної її грошової оцінки пропонується застосовувати уточнену нами методику, де використовується фактична врожайність усіх сільськогосподарських культур, зведена до показників виходу продукції рослинництва в порівнянних цінах і фактичних виробничих витрат.

Метод грошової оцінки землі є основою розрахунку ринкової вартості землі з використанням кое-

фіцієнта співвідношення попиту та пропозиції. Ринкова оцінка землі визначається за формулою:

$$PBZ = ВП \times \left[\left\{ \frac{ВП}{1 + Kp} \times (1 + 0,3KHnp) \right\} + AP \right] \times T \frac{PP}{PPZ}$$

де PBZ — ринкова вартість 1 га землі; $ВП$ — вихід валової продукції рослинництва з 1 га посівної площі; Kp — коефіцієнт рентабельності рослинництва; $KHnp$ — коефіцієнт нормативного прибутку; AP — абсолютна рента; T — термін капіталізації; PP — попит на ринку на землю; PPZ — пропозиція на ринку землі.

Отже, розроблений нами методичний підхід базується на врожайності й вартості всієї продукції сільськогосподарських культур і може бути використаний для аналізу раціонального використання землі та визначення вартості земельної ділянки, а також відображати реальну родючість ґрунтів регіонів і господарств, попит і пропозицію на ринку землі.

Проте, для того щоб ринок землі в Україні запрацював, необхідно розробити й апробувати технологію та механізм купівлі—продажу землі. Це можливо здійснити в ході економічного експерименту в одній з областей України. Необхідність такого експерименту очевидна, а його суб'єктом, на наш погляд, може бути АР Крим. Це зумовлено тим, що Верховна рада Криму зможе прийняти ряд підзаконних постанов у межах делегованих повноважень Президентом України та Верховною Радою України.

Крім того, будуть вирішені проблеми протиріч у земельних відносинах у зв'язку з поверненням кримсько-татарського та інших репатрійованих народів, а також неефективного використання рекре-

Таблиця 2

Уточнена методика розрахунку грошової оцінки землі в Україні*

Показник	Рік			Алгоритм розрахунку показників
	1990	2004	2005	
Валова продукція сільського господарства в порівнянних цінах, млрд грн	104,4	66,2	66,1	$ВП^*$
у т.ч. рослинництва (без плодів, ягід і винограду), млрд. грн.	52,4	42,6	41,5	$ВПП^*$
Посівна площа, млн.га	32,4	26,7	26,0	S^*
Вихід валової продукції рослинництва з 1 га посівної площі, грн/га	1617	1595	1596	$ВПП = ВПП / S$
Коефіцієнт рентабельності рослинництва	0,782	0,22	0,08	$Kp = *Факт.$
Виробничі витрати, грн/га	907	1307	1478	$ПЗ = ВПП / (1 + Kp)$
Коефіцієнт нормативного прибутку	0,235	0,066	0,024	$KHnp = 0,3 \times Kp$
Нормативна вартість продукції, грн/га	1120	1393	1513	$НС = ПЗ \times (1 + KHnp)$
Диференціальна рента, грн/га	497	202	83	$ДР = ВПП - НС 1га$
Абсолютна рента, грн/га	112	112	112	$AP = 1,6ц зерна \times 70 грн$
Загальна рента, грн /га	609	314	195	$ОР = ДР + AP$
Строк капіталізації, років	33	33	33	$T=33$
Грошова оцінка 1 га, грн.	20097	10362	6435	$ДОЗ = ОР \times T$
Грошова оцінка ріллі, зайнятої посівами в Україні, млрд грн	650,8	276,7	166,9	$ДОП = S \times ДОЗ$

* За даними Держкомстату України

аційних і збереження зрошуваних земель. Об'єктом купівлі—продажу можуть бути земельні паї, землі запасу й резервного фонду (табл. 3).

З даних таблиці 3 видно, що об'єктом купівлі—продажу землі будуть 558,1 тис. га, у тому числі 418 тис. сільськогосподарських угідь. Зрозуміло, що цей процес буде подовжений у часі. Потенційні покупці — це господарства населення, які можуть купити 3,6 тис. га і довести свої площі до 159,6 тис. га; фермерські господарства можуть купити 73 тис. га і в цілому збільшити площу до 192,1 тис. га; сільськогосподарські підприємства потенційно можуть купити 247 тис. га, після чого їхня площа досягне 1133,4 тис. га.

Таким чином, пропозиція становитиме 418 тис. га, а попит — 323,6 тис. га. Коефіцієнт попиту та пропозиції — 0,774. Це означає, що ринкова ціна буде нижче нормативної. Приклад розрахунку рекомендованої стартової ціни землі наведено в таблиці 4.

Щоб викупити земельні паї власників, сільськогосподарським підприємствам буде потрібно (247 тис. га × 6705 грн) = 1,656 млрд грн. Але таких грошових коштів у господарств немає. Тому придбання цієї землі має здійснюватися через Державний земельний банк під заставу викуплених земель.

Нами пропонується як економічний експеримент використовувати поділ Ощадбанку на два банки: Ощадбанк, що обслуговує міське населення,

Таблиця 3

Розподіл земельної площі та сільськогосподарських угідь в АР Крим*

Види землекористувачів і землевласників	Загальна площа, тис.га			У тому числі сільгоспугідь, тис. га		
	Рік					
	1990	1994	2005	1990	1994	2005
Сільськогосподарські підприємства, всього	1992,2	1844,1	886,4	1729,2	1631,9	844,9
Землі громадян, усього		91,1	644,9		84,7	629,6
у т.ч. селянські (фермерські) господарства	—	19,8	119,1	—	19,4	118,2
з них на земельних частках (паях)			156,0			156,0
Господарства населення			46,5			46,5
ділянки для будівництва житлових будинків		7,4	47,4			37,8
ділянки для садівництва		11,9	12,1		10,1	10,0
навчальні установи		6,5	3,6		0,3	0,5
Землі запасу	167,3	43,3	214,3	0,8	30,5	150,3
Землі резервного фонду, не надані у власність			187,8			135,8
Усього земель	2694,5	2608,1	2608,1	1789,2	1799,3	1800,9

*За даними Рескомзему АР Крим

Таблиця 4

Розрахунок рекомендованої стартової ціни на ринку землі

Показник	Алгоритм розрахунку нормативної вартості землі за методикою Кабінету Міністрів України 1995 р.	Алгоритм розрахунку за уточненою методикою (за вартістю валової продукції рослинництва)
Середня врожайність зернових, ц/га	$B = 31,3$	—
Рівень рентабельності, %	$P = 116,5$	11,8
Ціна 1 ц, грн	$Ц$	—
Вартість продукції, грн/га	$ВП = B \cdot Ц$	$ВП = 1798,9 \text{ грн/га}$
Собівартість 1ц зерна, грн	$З = Ц / (1+P)$	-
Виробничі витрати на 1га, грн	$ЗП = З \cdot B$	$ЗП = ВП / (1+P) = 1609,09$
Нормативний прибуток, %	35	$Hn = 0,3 \cdot P = 0,3 \cdot 11,8 = 3,54\%$
Нормативна вартість продукції, грн	$Hc = 1,35 \cdot ЗП$	$Hc = 1,0354 \cdot ЗП = 1666,89$
Диференціальна рента, грн	$Др = Bn - Hc = 209,69 \text{ грн}$	$Др = Bn - Hc = 132,0$
Абсолютна рента, грн 1,6 ц зернагрн	$Так = 1,6ц \cdot Ц = 112$	$Так = 1,6ц \cdot Ц = 112$
Загальна рента, грн	$ЗР = AP + Др = 321,69$	$ЗР = AP + Др = 261,58$
Строк капіталізації, роки	$T = 33$	$T = 33$
Грошова оцінка 1 га землі за даними на 2006 р., грн	$ГО = ЗР \times T \text{ нормативна } 10616$	$ГО = ЗР \times T = 8632,14$
Співвідношення коефіцієнта попиту та пропозиції	—	0,774
Передбачувана ціна 1 га сільгоспугідь на ринку землі сільськогосподарських угідь, грн	10616	6705

земельно-ощадний банк, що обслуговує сільське населення. Зрозуміло, іпотечний кредит для викупу земель має бути пільговим (приблизно 7 % річних).

Висновки.

1. Аналіз нормативної грошової оцінки землі по областях України не підтвердив відповідності цієї оцінки врожайності зернових культур у цих областях, родючості ґрунтів і кліматичним особливостям. Уведення поправочних коефіцієнтів спотворило закладену відповідність між оцінкою землі й основних показників. Перше місце за грошовою оцінкою посідає АР Крим з її бідними ґрунтами, кліматом критичної зони землеробства.

2. Розрахунок за уточненою методикою грошової оцінки землі побудований на виході продукції рослинництва з посівної площі й фактичних виробничих витрат на виробництво сільськогосподарських культур. Запропонований обґрунтований методичний підхід враховує вплив попиту та пропозиції на ринку сільськогосподарських земель.

3. Розглянуто прогноз можливої купівлі й продажу сільськогосподарських угідь в АР Крим, де пропонується проведення економічного експерименту із скасування мораторію на продаж землі. Для здійснення іпотечних операцій по викупу земельної власності рекомендується створити експериментальний земельно-ощадний банк на основі виділення його з Ощадного банку, що обслуговує сільське населення.

Список літератури

1. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа в Україні. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 422 с.
2. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні / Дехтеренко Ю.Ф., Лихогруд М.Г., Манцевич Ю.М., Палеха Ю.М. — К.: Профі, 2002. — 256 с.
3. Постановление Кабинета Министров Украины от 23 марта 1995 г. № 213 «О Методике денежной оценки земель сельскохозяйственного назначения и населенных пунктов» // Гос. информ. бюллетень о приватизации. — 1997. — № 2. — С. 70—76.
4. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Методологічні і методичні принципи грошової оцінки сільськогосподарських угідь // Економіка АПК. — 1995. — № 2. — С. 11—16.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 001.8:33:658

А.М. Кандиба,

д. е. н., професор,

Українська академія аграрних наук

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕНЕДЖМЕНТУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наука — це досить складний і специфічний феномен людської діяльності, яка покликана відкривати, винаходити, опрацювати і систематизувати об'єктивні знання про світ, який оточує людей, а також давати відповідь на виклики сьогодення та розв'язувати актуальні питання щодо розвитку соціально-економічної сфери України, у тому числі й агропромислового комплексу.

Наука включає у себе науково-дослідну діяльність, яка має, по-перше, акумулювати сукупність принципово важливих наукових знань, які в минулому вже отримані в процесі науково-дослідної діяльності й зафіксовані на даний момент часу, і, по-друге, продукувати прирощення нових наукових знань.

Практика розвитку суспільства доводить, що нові галузі знань виділяються в самостійні наукові напрями, коли визначене коло завдань практичної

діяльності набуває важливого самостійного значення і потребує предметного наукового опрацювання системи певних положень. Це безпосередньо стосується менеджменту наукового дослідження, який утворює одночасно і єдиний, і різноманітний структурний синтез, а також демонструє важливу роль у сучасному науковому пізнанні.

Щодо менеджменту наукового дослідження, то з цього приводу цікаво відмітити влучну думку народного депутата України, голови міжфракційного депутатського об'єднання «За науку України» Юрія Каракая. Він закономірно занепокоєний тим, що «в державі до цих пір не створена система менеджменту наукових досліджень, яка б організовувала роботу вчених і ставила перед науковими працівниками відповідні завдання» (Голос України, 12 грудня 2006 р. № 235).